

Hukuk devleti ile yargıç meşruiyeti arasında iç içe geçmiş bir amaç benzerliğinin olduğu görülmektedir. Yargıç'a yüklediğimiz anlamın gerçekliğe dönüşmesi beklentisinin altında, insan onurunun gerçekleştirilmesine ilişkin bir tutum vardır. Hukuk devletinin bütün amacı, insan onurunun gerçekleştirilmesinden başka bir şey değildir. Hukuk devletinin tüm ilkeleri ve yarattığı sosyal düzenin en önemli meşruiyet kaynağı insan onurudur. İnsan onurunun yaşamsallaşması için devlet, sosyal adaleti gerçekleştirmenin en önemli aracına dönüşmüştür. Bu anlam hukuk devletinde bütün kamu otoritelerinin varmak istediği noktadır. Özellikle yargıç, her koşul ve durumda insan onurunu gözeterek meşruiyetini kurmakta ve buna uygun davranıldığı ölçüde meşru kalabilmektedir. Hukuk devletinde yargıç meşruiyeti, insan onurunu kamu düzenine dayattığı, insan onurunun vazgeçilmezliğini her şekliyle ortaya koyduğu ve adaleti yeryüzüne indirdiği oranda gerçekleşmiş olmaktadır.

Yargıç kendisine yönelen her türlü etkinin altında bir değer araştırması yapmak zorundadır. Hukuk devleti il-

keleri, yargı kültürü ve yargıç etiği, yargıç'ı sokağın heyecanlarına kapılmadan sakinlik ve dinginlikle olaylara yaklaşmasını gerekli kılmaktadır. Yargıç olaylara seyirci kalmaktan çok, sosyal gerçeklerin ve oluşumların izleminde, hukukun yeni yapı taşlarını bulmak amacıyla olmalıdır. Yargıç, her toplumsal olayın içinde, hukuksal bir yanın olduğunu, katledilen ya da onanan bir hakkın barındığını bilmelidir. Çünkü adalet kendiliğinden oluşan bir yücelik nesnesi değildir; öncelikle yurttaş bireyinin adalet değerlerine layık olacak biçimleri yaşamının odağına yerleştirmesi ve ona layık olması gerekmektedir. Mutlak adalet Tanrıya atfedilen bir imgedir, ancak ondan çok insanlara gerekmektedir. Bu noktada yargıç, dünden yarına tüm zamanları kapsayan adalet değerlerinin saptanmasında ve güncelleştirilmesinde kilit özelliğe sahip olmaktadır. Tersini düşünmek yargıçların yargılanan konumuna düştüğü zamanlarla sürekli yüzleşmesi anlamına gelmektedir. Yurttaşlar olan biteni görmekte, sadece bir yerden umutlu olma hakkını saklı tutarak yargıçlarını izlemektedir.

Hukuk Devleti Hukukçularını Yetiştiriyor - Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Hukuk Bilimi, Öğretimi ve Hukukçu Eğitimi Sorunları ve Çözüm Önerileri^(*)

Harun Çetintemel^(**)

Bugün ülkemizde, hukuk öğretim ve eğitiminin, nitelikli hukukçu yetiştirilmesinde yeterli ve çağın gerekleri ile uyumlu olmadığı ve buna dayalı olarak da, siyasal, sosyal ve yargı alanında ortaya çıkan sorunların, temel nedenlerinden birinin de, hukuk öğretimindeki bu yetersizlikten kaynaklandığı genel kanıdır. Kuşkusuz Avrupa Birliğine uyum sürecinde, konu daha da önem ve boyut kazanmış bulunmaktadır.

Bu bakımdan konuşmamda, öncelikle Avrupa Birliği ile ilgili kısa bir açıklamada bulunacak, daha sonra Birliğe uyum sürecinde hukuk bilimi, öğretimi ve hukukçu eğitimi'ne ilişkin sorunlarla çözüm önerileri dile getirecek ve bir "İdari Yargı" uygulayıcısı olmam nedeniyle "İdare Hukuku" öğretim ve eğitiminde karşılaşılan sorunlara kısaca değinilecektir.

Avrupa Birliği

1951'de Paris Antlaşması ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'ndan başlayarak, 1957'de Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu ve bir de Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu

kurulmuş. 1986'da birleştirilen bu üç topluluğun yerini Avrupa Toplulukları almış, 1992'de de Avrupa Topluluklarının adı Avrupa Birliği olarak değiştirilmiştir.

Bilindiği gibi, bir siyasal birlik olma yolunda bulunan Avrupa Birliğine, Aralık 1999 Helsinki Zirvesi'nde, ülkemizde, diğer aday ülkelerle eşit koşullar altında aday ülke olduğu kabul edilmiş, böylece, bir yandan Avrupa Birliği ile gümrük birliği içinde ilişkilerimiz devam ederken, bir yandan da Avrupa Birliği üyeliği yolunda çalışmalarımız yoğun bir biçimde sürmektedir.

1993 yılında Kopenhag Zirve Kararında vurgulanan üyelik kriterlerine göre, bütün aday ülkeler; demokrasi, hukuk devleti, insan haklarına saygı ve azınlıkların korunması ilkelerini gerçekleştirmiş; işleyen bir piyasa ekonomisine sahip ve Avrupa Birliği'nin siyasal, ekonomik ve parasal birlik unsurları dahil bütün yükümlülüklerini üstlenebilecek durumda olmak zorundadır.

1995 Madrid Zirve Kararında, katımdan sonra topluluk politikalarına

(*) HESA ile Friedrich - Naumann - Stiftung'un Antalya'da 2002 Kasım'ında gerçekleştirdikleri "Hukuk Devleti Hukukçularını Yetiştiriyor - Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Hukuk Bilimi, Öğretimi ve Hukukçu Eğitimi Sorunları ve çözüm Önerileri" konulu panelde sunulmuştur.

(**) Danıştay Başsavcısı

uyumlu bir işleyiş sağlayacak bir idari alt yapıya sahip olmanın önemi vurgulanmış, 1997 Lüksemburg Zirve Kararında da, aday ülkelerin Avrupa Birliği müktesebatını benimsemeleri ve gereği gibi uygulamalarının zorunlu olduğu belirtilmiştir.

Kopenhag, Madrid ve Lüksemburg ilke kararlarının ışığı altında hazırlanan "Katılım Ortaklığı Belgesi" ve "Ulusal Program" da da, Türkiye'nin üyeliğe hazırlık açısından alması gereken önlemler açıklanmıştır.

Avrupa Birliğine Uyum Yasaları

Bu bağlamda, Avrupa Birliği yolunda atılan en önemli adımlardan biri Anayasa değişikliği paketidir. 4709 sayılı Kanunla Anayasada ve özellikle Anayasanın temel hak ve özgürlükler alanında kapsamlı değişiklik yapılmıştır.

Yürürlüğe konulan ve değiştirilmesi istenilen kimi temel yasalara gelince:

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu yürürlüğe konulmuş, bu Kanunla çeşitli konularda yeni hükümler yanında, özellikle aile hukukunda önemli değişiklikler yapılmıştır. Türk Medeni Kanununun devamı olarak, Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanununun yenilenmesine yönelik çalışmalar sürmekte, bu çalışmalarda Avrupa Birliğinin direktifleri gözönünde bulundurulmaktadır.

Türk Ceza Kanunu, Ceza ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunları ile İcra ve İflas Kanunu değiştirilmiştir.

4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hak-

ında Kanun, 4675 sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu, 4681 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları Kanunu ve 4681 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu çıkarılmıştır.

4771 sayılı Kanun ile savaş ve çok yakın savaş tehdidi hallerinde işlenmiş suçlar için öngörülen idam cezaları hariç olmak üzere, çeşitli kanunlarda yer alan idam cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülmüş, böylece idam cezası Türk Hukuk Sisteminden kaldırılmış, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde ve radyo ve televizyonlarda yayın yapılmasına ve bu dillerin öğrenilmesine olanak tanıyan düzenlemeler gerçekleştirilmiş ve çeşitli yasalarda yapılan değişikliklerle de, insan hakları alanında önemli düzenlemeler içeren yasalar yürürlüğe konulmuştur.

Ayrıca, ihtisaslaşma suretiyle adli kapasitenin daha etkin hale getirilmesi amacıyla, Çocuk Mahkemelerinin yanısıra Tüketici Mahkemesi, Fikri ve Sınai Hak İhtisas Mahkemesi kurulmuş ve Aile Mahkemelerinin Kurulmasına ilişkin Kanun tasarısı da hazırlanmış bulunmaktadır.

Pozitif hukukumuzda yapılan bu önemli ve köklü düzenlemelerin yanısıra bugün, ülkemiz Avrupa Birliğinin rekabet hukukuna taraf olarak mevzuatını aynen kabul etmiş, tüketicinin korunması ve patent hukuku alanlarında da mevzuatını Avrupa Birliği mevzuatına yakınlaştırmış bulunmaktadır. Hiç kuşkusuz, Avrupa Birliğine ileride tam üyelik söz konusu olursa, Avrupa

Birliği Hukuku Ülkemizde ulusal hukuk gibi aynen uygulanacaktır.

Bu olgular:

Hukuk öğretiminde nitelik, nicelik ve içerik açısından önemli ve kapsamlı değişikliklere neden olmuş, yabancı dil öğretimi özel önem ve zorunluluk kazanmış ve nihayet hukuk öğretimi yeni bilim alanları ile 4 yıllık programa sığmaz olmuştur.

Bu konulara kısaca değinecek olursak; yürürlüğe konulan yasalarla getirilen yeni hükümler ve yapılan değişiklikler, hiç kuşkusuz, ilgili derslerin içeriklerinin değiştirilmesini zorunlu kılar. Örneğin 4709 sayılı Kanunla Anayasanın 344 maddesi değiştirilmiştir. Bu değişikliğe koşut olarak Anayasa Hukuku dersinin içeriği de önemli ölçüde değişecektir.

Ders Programı

Hukuk öğretimi ile, öğrencilerin gerekli ve yeterli hukuk formasyonu kazanması amaçlanmaktadır. Bu nedenle, temel hukuk formasyonu veren derslerin yanısıra bilimin, siyasal, sosyal-ekonomik ve kültürel gelişmelerin bir gereği olarak, uygulamada önem kazanan konuların seçimlik ya da zorunlu ders olarak programa konulması yararlı, hatta zorunludur. Böylece, öğrencilerin hem gerekli ve yeterli hukuk formasyonuna sahip, hem de güncel sorunları bilen, çağın gerekleri ile uyumlu olarak yetişmeleri sağlanmış olacaktır.

Avrupa Birliğine aday ülke olarak, Birliğe uyum açısından hukuk fakültelerinde genel olarak Avrupa Birliği

Hukuku dersi başta olmak üzere Avrupa Birliği Ekonomisi, Rekabet Hukuku, Fikri Haklar, Tüketicinin Korunması Hukuku, Avrupa Topluluğu Çevre Hukuku, Çocuk Hukuku ve Uluslararası Tahkim Hukuku dersleri seçimlik ders olarak okutulmaktadır.

Oysa, önemi ve özelliği gözönüne alınarak Avrupa Birliği Hukuku zorunlu ders olarak okutulmalı ve yine programa "insan hakları" ile ilgili bir dersin konulması, özellikle ülkemizde bu alandaki uygulamalar bakımından zorunlu görülmektedir.

Çağın gereklerine uyum sağlayabilmek, Avrupa Birliği Ülkeleri ile rekabet edebilmek ve Avrupa Birliği Hukukunu uygulayabilmek bakımından yabancı dil öğretiminin gerekliliği yadsınamaz. Bu nedenle de yabancı dil öğretimine özel önem verilmesini özellikle vurgulamak isterim.

Bugün hukuk fakültesinde genelde 1 inci ve 2 nci sınıflarda zorunlu yabancı dil dersi verilmekte ve bundan muaf olan öğrenciler mesleki yabancı dil dersi almaktadırlar.

Kimi fakültelerde ise, yabancı dile ağırlık verilmekte, bu fakültelerde yeterli yabancı dil bilmeyenler önce hazırlık sınıfında 1 yıl yabancı dil eğitimi yapmakta ve 4 yıl boyunca haf-tada zorunlu 3-4 saat mesleki yabancı dil dersi okumaktadırlar.

Kimi hukuk fakültelerinde de öğretim, Türk Hukukunun uygulanmasına ilişkin öğretimde Türkçe, diğer bütün alanlarda yabancı dilde yapılmaktadır. Örneğin; Bilkent Üniversitesi Fakültesinde; Hukuk başlangıcı, Anayasa, Medeni Hukuk, Ceza Hukuku, İcra-İf-

las Hukuku, Medeni Usul Hukuku, Ticaret Hukuku, İdare Hukuku dersleri Türkçe; İktisat, Uygarlık Tarihi, Devlet ve Siyasal Kuramları, Felsefe, Muhasebe, Devletler Genel Hukuku, Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku, Maliye Uluslararası Ticaret Hukuku, Rekabet Hukuku, Avrupa Topluluğu Kurumları Hukuku dersleri ise İngilizce okutulmaktadır. Benzer uygulama Galatasaray Hukuk Fakültesinde de bulunmaktadır.

Yükseköğretimin amacından biri de, öğrencileri, bir mesleğin bilgi, beceri, davranış ve genel kültürüne sahip vatandaşlar olarak yetiştirmektir. Öğrencilerin bu amaç doğrultusunda yetiştirilmeleri, kuşkusuz uygulamaya yönelik eğitimleri ile olasıdır. Bunun için pratik çalışmalara ağırlık verilmesi, böylece öğrencilerin araştırma, konuşma ve tartışma becerileri geliştirilmesi, olaylara sağlam ve tutarlı bir hukuk mantığı ile yaklaşmaları sağlanmalıdır. Ayrıca, belirli ölçüde hukuk formasyonu kazanmış öğrencilere seminer yapma olanağı tanınmalı, bağımsız araştırma, tartışma ve yazma yetenekleri geliştirilerek, ezbercilikten kurtarılmalıdır.

Ders programı, yarıyıl esasına göre düzenlenmeli ve her yarıyılın sonunda öğrenciler sınava alınmalıdır. Bu yöntem, iki yarıyılık derslerde, dersle öğrenci arasında oluşan kopukluğu gidererek, öğrencilerin dersle ilgisini artıracak, sınavla da sürekli denetim altında tutulmalarını sağlamış olacaktır.

Öğrenci Sayısı ve Niteliği

Günümüzde, kimi hukuk fakültelerine her yıl en az 500-600 kişilik kon-

tenjan ayrılmaktadır. Örneğin 2001-2002 öğretim yılı için Ankara Hukuk Fakültesine 481, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesine 265, İstanbul Hukuk Fakültesine 472, Marmara Hukuk Fakültesine 640 ve Selçuk Hukuk Fakültesine 412 yeni öğrenci kaydı yapılmış bulunmaktadır.

Bu denli öğrenci sayısı olan sınıflarda, ancak anlatıma dayalı kitle eğitimi yapılabilmekte, pratik çalışmalar da bile, öğrencilerin tartışmalara katılımı sözkonusu olmamaktadır. Ayrıca, öğrenci sayısının fazlalığı, öğretim üyesinin öğrenciyle ilgilenmesi ve iletişim kurmasını da olanaksız kılmaktadır.

Bu bakımdan, insangücü planlamasına dayanmayan, çağdaş eğitim ve öğretimin gereklerinden uzak, siyasi amaçlı yaklaşımlardan vazgeçilerek, hukuk fakültelerine alınacak öğrenci sayısı mutlaka azaltılmalıdır.

Nitelikli bir hukuk öğretimi, kuşkusuz öncelikle hukuk fakültesine alınacak öğrencinin niteliğine bağlıdır.

Bugün, ortaöğretim yeterli düzeyde bulunmamakta ve giderek artan bir düşüş gözlenmektedir. Bilindiği gibi, nitelikli bir hukukçu, sağlam bir hukuk bilgisinin yanısıra iyi bir yorum yeteneği bulunan hukukçudur.

Yorum ise bilgi, mantık ve bir ölçüde matematiksel bir düşünce ürünü olduğundan hukuk öğretim-eğitim ve mesleği, belirli bir matematik formasyonuna da sahip olmayı gerekli kılar. Bu bakımdan, hukuk fakültelerine kabul edilecek öğrencilerin niteliğinin yükseltilmesini sağlayabilmek için, sosyal puan türüne göre öğrenci alın-

masından vazgeçilerek, EA puan türü ile öğrenci alınması yerinde ve isabetli olmuştur.

Lise eğitiminin yeterli düzeyde olmaması ve hukuk bilimiyle ilgili bilgi verilmemesi nedeniyle tam öğrenci kalitesinin yükseltilmesi, hem de ders programlarının amaca ve çağın gereklerine uygun olarak düzenlenmesi bakımından, hukuk fakültelerinin 5 yıla çıkarılarak, ilk yılın hukuk eğitimine hazırlık yılı olarak değerlendirilmesi ve bu yılın, sosyoloji, felsefe, mantık gibi derslerin yanısıra yabancı dil, bilgisayar, hukuka giriş gibi temel hukuk bilgi ve kültürü veren ve hukuk öğretimine alt yapı hazırlayan derslerden oluşturulmasında yarar bulunmakta, hukuk fakülteleri kimi nedenlerle 5 yıla çıkarılmazsa, eğitim süresinin yıla 4-5 hafta uzatılması ile sorunun giderilebileceği düşünülmektedir.

Öğretim Üyesi

Nitelikli bir hukuk öğretimi, bilimsel düzeyi yüksek öğretim üyeleriyle olasıdır. Bugün, kaliteli, bilgili, birikimli ve deneyimli, öğretim üyesi sayısı artmamakta, aksine öğrenci sayısına oranla sürekli azalmaktadır. Aldıkları ücretin yetersizliği nedeni ile Devlet Üniversitelerinde yasal emeklilik süresini dolduran öğretim üyeleri derhal emekli olmakta ve bir vakıf üniversitesine geçmektedir. Bu olgu, Devlet Üniversitelerinin zaten yetersiz olan öğretim kadrosunu daha da eritmektedir.

Ayrıca, öğretim üyeliğinin kaynağını oluşturan araştırma görevlisi bulmakta yaşanan sıkıntılar, araştırma gö-

revliliği ekonomik bakımdan cazip hale getirilerek, aşılmalıdır.

Belirli düzeyde bir öğretim kadrosu bulunmadan, hukuk öğretimi yapılması da sözkonusu olamaz.

Bu bağlamda, Ülkemizde son yıllarda yeterli öğretim kadrosu oluşturulmadan, kütüphane ve fiziki olanaklardan yoksun, sırf siyasi amaçlı, alt yapısız ve ön hazırlıksız hukuk fakülteleri açıldığı görülmekte, bu fakültelerde dersler genelde araştırma görevlilerince verilmektedir. Köklü hukuk fakültelerinde bile, amaca uygun nitelikli ve bilgili hukukçu yetiştirilemezken, araştırma görevlileri ve hiç bir akademik bilgi ve birikimi olmayan öğretim elemanlarınca ders verilen bu fakültelerde, nasıl hukukçu yetiştirilecektir!

Hukuk eğitim ve öğretimiyle ilgili bu açıklamalardan sonra şimdi de, "İdare Hukuku" öğretimine ilişkin sorunlar ele alınacaktır.

İdare Hukuku Öğretimi

Bilindiği gibi, yönetilenlere hukuk güvenliği sağlamayı amaç güden, "Hukuk Devleti" anlayışının vazgeçilmez ögesi ve temel niteliği yönetimin hukuka bağlılığıdır.

İdarenin tutum ve davranışlarının hukuka uygunluğunu sağlamak için çeşitli denetim yollarına başvurulmaktadır. Bunlar, idari denetim, siyasi denetim, kamuoyu denetimi ve yargısal denetimdir. İdarenin hukuka uygunluğunu sağlamada hiç kuşkusuz en etkin ve nesnel olanı yargı denetimidir.

İdarenin yargısal denetiminde uygulanan iki temel sistemden, yargı birliği

ve yargı ayrılığı sistemlerinden de, kısaca sözetmek istiyorum. Günümüzde gerek Kara Avrupası, gerekse Anglo-Amerikan ülkelerinde olduğu gibi, Türk hukuk sisteminde de idarenin eylem ve işlemlerinden “menfaati ihlal edilen” ya da “hak kaybına uğrayan” kimse, yetkili yargı yerine başvurarak idari işlemin iptalini ya da karşılaştığı haksızlığın giderilmesini isteyebilir. Buna göre birinci sistemde, genel olarak idarenin yargı yoluyla denetimi “adli mahkemeler”, ikinci sistemde ise “idari mahkemeler” eliyle yapılmaktadır.

Kuşkusuz, yargı ayrılığı, yargı organlarının yapı ve görev alanları yönünden ayrılıkları yanında, bu organlarda görev yapacak hakim ve savcılarının öğretim-eğitimiyle, yetiştirme düzenleri bakımından, ayrılıklarını, uzmanlıklarını da zorunlu kılar. Başka bir anlatımla, adli ve idari yargı ayrımı, bu alanlarda yetişecek deneyim kazanmış, uzmanlaşmış hakim ve savcılarını gerektirir.

2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanununun 8 inci maddesi, hakimlik ve savcılık adaylığına atanacaklarda aranacak genel koşulların yanısıra, adli yargıda adaylar için, sadece hukuk fakültesinden mezun olmayı öngörmesine karşın, idari yargı hakim adaylığına atanacaklar için, idari yargının özelliği gereği “...Hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilimler, idari bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış...” olmak koşulunu aramış bulunmaktadır.

Görüldüğü üzere, idari yargı hakimliğinin kaynağı, hukuk fakülteleri ile programlarında hukuk bilgisine yer veren öğretim kurumlarıdır.

Biz de, bu ikili ayrıma koşut olarak, hukuk fakülteleri ile programlarında hukuk bilgisine yer veren öğretim kurumlarındaki idare hukuku öğretimini, ayrı ayrı inceleyerek, buna ilişkin sorunları belirtmeye çalışacağız.

Günümüzde, özellikle 1982 yılında Türk İdari Yargısında yapılan köklü değişikliklerle, bölge idare, idare ve vergi mahkemelerinin kurularak, İdari Yargının ülke genelinde örgütlenmesi ve zamanla kimi genel ve özel idare hukuku alanlarının önem kazanması, nitelikli idare hukukçularına olan gereksinimi artırmasına karşın, İdare Hukuku dersinin kapsam, içerik ve yönteminde yeterli yenileşme yapılmamış, İdare Hukuk öğretimi bu değişim ve gelişmelere uyum sağlayamamıştır.

Bilindiği gibi İdare Hukuku, İdarenin kuruluşu, idarenin faaliyeti ve bu faaliyetin hukuka uygunluğu demek olan “İdari Yargı” olmak üzere üç temel konuyu içermektedir.

Hukuk fakültelerinde okutulan dersler ile ders saat sayıları çok küçük değişikliklerle birbirinin aynıdır. Örneğin Ankara Hukuk Fakültesi ders programı incelendiğinde, idare Hukuku dersinin ikinci sınıfta haftada üç saat, İdari Yargı dersinin üçüncü sınıfta haftada iki saat okutulmakta olduğu görülmektedir.

Haftada üç saatlik bir programla, Anayasal çerçevede ele alınarak idarenin kuruluşu; idari faaliyetlere ilişkin

olarak ortaya çıkan idari işlem, idari eylem ve idari sözleşmelerle birlikte, kamu personeli ve kamu malları hukuki rejimi konularının işlenmesine ve öğretilmesine, altını çizerek belirtmek istiyorum, kesinlikle olanak görülmemektedir.

Son yıllarda özellikle idare hukuku kapsamı genişlemiş, kimi genel idare hukuku konuları önem kazanmıştır. Bu bakımdan, genel idare hukuku kapsamında özel önem taşıyan konuları içeren “İdare Hukuku Özel” adlı bir ders programa konulmalıdır. Bu derste, örneğin; kamu personeli, kamu malları, mahalli idareler ve mahalli idareler maliyesi gibi genel idare hukukunun zamanla önem kazanan konuları ayrıntılı olarak işlenmelidir.

Bunun için, kimi zorunlu derslerin ders saat sayılarının azaltılmasına olanak bulunamazsa, ders programına yapılacak, haftada birkaç saatlik, hiç de önemli sayılmayacak bir ilave ile bu değişiklik mutlaka gerçekleştirilmelidir.

Özetle; hukuk fakültelerinin üç temel konusundan Medeni Hukuk dört yıl ve beş ayrı ders halinde, Ceza Hukuku da genel, özel ve yargılama olarak üç yıl ve üç ders halinde okutulurken, İdare Hukuku’nu İdari Yargı ile birlikte toplam haftada sadece beş saatlik bir derse hapsedmenin hiçbir mantıksal gerekçesi bulunmamaktadır.

Öte yandan programlarında hukuk bilgisine yer veren öğretim kurumla-

rında, örneğin Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi bölümünde, İdare Hukuku 2. sınıf 1. yarıyılıda haftada üç saat, 2. sınıf 2. yarıyılıda, haftada üç saat, idari yargı da hukuk fakültelerinden 1 saat fazla olarak 4. sınıf ve 1 ve 2. yarıyılıda haftada üç saat okutulmakta, ayrıca genel ve özel idare hukuku konularına ilişkin olarak da, Kamu Maliyesi, Yönetim Bilimi, Yönetim Psikolojisi, Türk Kamu Yönetimi, Çevresel Politikalar, Kentsel Politikalar, Maliye Politikası, Personel Yönetimi, Mahalli İdareler ve Türk İdare Tarihi dersleri de programda yer almış bulunmaktadır.

Bu durum, hukuk fakültelerine göre, siyasal bilgiler fakültelerinin kamu yönetimi bölümünde, idare hukuku konularının, amaca ve bilimsel gerekçelere uygun olarak, daha ağırlıklı ve ayrıntılı bir biçimde işlendiği açıkça ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak; ne denli çağdaş ders programları ve yöntemlerinden söz edersek edelim, öğrenci sayısı azaltılmadıkça, bilimsel nitelikleri yüksek yeterli öğretim kadrosu oluşturulmadıkça, ders program ve yöntemleri, çağın gerekleri ile uyumlu hale getirilmedikçe, gerekli fiziki olanak ve donanım sağlanmadıkça, nitelikli hukuk öğretimi ve hukukçu yetiştirilmesine olanak görmediğimizi, birkez daha vurgulamak isterim.